

LIETUVOS BANKO

EKONOMIKOS DEPARTAMENTAS

Kredito įstaigų priežiūros departamento
direktoriui [REDAKTUOTA]

2009-07-24 Nr. V 2009/(18.3.E-0900)-43-106
Į 2009-07-21 Nr. V 2009/(12.296.E-1200)-64-134

DĖL LIETUVOS SOCIALDEMOKRATŲ SAJUNGOS VIEŠO LAIŠKO

Lietuvos bankas pinigų politiką vykdo taikydamas fiksuoto valiutos kurso sistemą pagal valiutų valdybos modelio principus. Pasirinktos pinigų politikos sistemos įgyvendinimą užtikrino Lietuvos ekonomikos bruožai: ekonomikos atvirumas, santykinis kainų ir darbo užmokesčio lankstumas. Stodama į Europos Sąjungą, Lietuva įsipareigojo įvesti bendrąją valiutą eurą ir nuo 2004 metų birželio 28 dienos dalyvauja antrajame valiutų kurso mechanizme. Išlaikydama griežtai fiksuotą lito kursą euro atžvilgiu Lietuva siekia prisijungti prie euro zonos, kai tik atitiks ekonominius konvergencijos kriterijus. Įgyvendindamas stabilaus lito kurso režimą, Lietuvos bankas yra įsipareigojęs bankams, kuriems taiko privalomųjų atsargų reikalavimus, neribotai pirkti ir parduoti bazinę valiutą oficialiu kursu. Skirtingai nei plaukiojantį valiutos kurso režimą turinčiose valstybėse, Lietuvos bankas nenustato pagrindinės palūkanų normos, todėl vidutinė tarpbankinė palūkanų norma VILIBOR Lietuvoje priklauso nuo bankų skelbiamų palūkanų normų.

Vertinant VILIBOR ir nuo jo priklausančių paskolų palūkanų normų pagrįstumą būtina atsižvelgti į susiklosčiusią ekonominę aplinką. Šiuo metu Lietuva išgyvena staigų ekonomikos nuosmukį, o ekonominė padėtis daugelyje kitų valstybių ir pasaulio finansų rinkose taip pat yra sudėtinga. Bankų skelbiamos tarpbankinės palūkanų normos ir paskolų palūkanų normos iš esmės priklauso nuo pritraukiamų finansinių išteklių kainos. Lietuvos bankų galimybės pritraukti finansų išteklius užsienyje išliko sudėtingos dėl griežto susidariusios rizikos vertinimo ir sumažintų kredito reitingų, o tai brangino skolinimąsi. Sumažėjus bankuose laikomiems indėliams, bankai pradėjo konkuruoti didindami palūkanų normas. Šiuo metu 6 mėn. trukmės indėlių litais palūkanų normos svyruoja apie 8-10 procentų ribose. Atitinkamai didėjo bankų teikiamų paskolų palūkanų normos. 2008 m. gegužės mėn. nefinansinėms įmonėms ir namų ūkiams suteiktų naujų paskolų litais vidutinė palūkanų norma sudarė 8,4 procento. Verta pažymėti, kad ji buvo 1,7 procentinio punkto mažesnė negu metų pradžioje. Skolinimasis eurais buvo pigesnis, o gegužę vidutinė naujų paskolų palūkanų norma sudarė 4,5 procento. Kitose valstybėse (pavyzdžiui, Latvijoje, Estijoje, Vengrijoje) taip pat buvo stebimas ženklus palūkanų normų nacionaline valiuta išaugimas.

Atsižvelgdami į išaugusią skolinimo riziką, bankai sugriežtino skolinimo sąlygas. Norime pabrėžti, jog tai nereiškia, kad bankai nutraukė skolinimą šalies ūkio subjektams. Statistikos duomenimis 2009 m. sausio – gegužės mėn. buvo sudaryta naujų paskolų sutarčių už 14 mlrd. litų. Nepaisant to, grąžinamų paskolų apimtims esant didesnėms, paskolų portfelio likutis sumažėjo. Paprastai su sunkumais gauti paskolas iš bankų susiduria tie klientai, kurių veiklos rizika yra gerokai padidėjusi, teikiama nepagrįsti esamomis sąlygomis verslo projektai ir panašiai. Skolindami tokiems klientams, bankai prisiima riziką, kad jų patiriami paskolų nuvertėjimo nuostoliai gali dar labiau išaugti. Pažymime, kad pritraukdami indėlius ir kitus įsipareigojimus bankai yra atsakingi už savalaikį jų grąžinimą ir palūkanų sumokėjimą. Tik nenuostolinga bankų veikla užtikrina saugumą ir stabilumą, tuo tarpu dėl sumažėjusių gryųjų palūkanų pajamų ir patirtų paskolų nuvertėjimo nuostolių bankų sistema patyrė 628 mln. litų nuostolį per pirmąjį 2009 m. pusmetį.

Vertinant idėją įkurti valstybinį banką ir teikti pigesnes paskolas, būtina įvertinti lėšų šaltinius, jų kainą bei galimas pasekmes. Lietuvos Respublikos Vyriausybė neturi sukaupusi biudžeto rezervo, tad lėšas, reikalingas naujo banko įstatiniam kapitalui suformuoti bei banko turtui finansuoti, vyriausybei tektų pritraukti pačiai skolinantis arba bankui konkuruojant dėl indėlių vietos ar tarptautinėse rinkose. Lietuvos Respublikos Vyriausybė skolinasi eurais mokėdama 9,375 procentų metinių palūkanų (birželio mėn. išplatinta 5 metų euroobligacijų emisija), o litais – už

8,823 procentų (364 d. paskola, liepos 9 d. VVP aukciono duomenimis). Konkurencija dėl indėlių šalyje šiuo metu taip pat yra išaugusi, todėl norėdamas pritraukti indėlius, valstybinis bankas turėtų pasiūlyti ne žemesnes palūkanų normas negu siūlomos kitų bankų. Siekdamas vykdyti nenuostolingą veiklą, valstybinis bankas turėtų teikti paskolas ne mažesnėmis palūkanomis negu pritraukiamų finansinių resursų kaina, tad paskolų palūkanos taptų panašios į šiuo metu siūlomas rinkoje.

Patirtis parodė, kad valstybinių institucijų veiklos efektyvumas paprastai yra žemesnis. Įsteigus valstybinį banką gali atsirasti ir netinkamos atrankos problema. Į banką gali kreiptis rizikingesni klientai, kurie netenkintų reikalavimų gauti paskolą privačiuose bankuose. Atsižvelgiant, kad visuomet egzistuoja tikimybė, jog dalis paskolų bus negražintos skolininkams susidūrus su mokumo problemomis, prie finansinių išteklių kainos reikia pridėti ir rizikos premiją. Skolinti be rizikos premijos reikštų dalį sąnaudų ir potencialių nuostolių perkelti visiems mokesčių mokėtojams. Kuriant valstybinį banką nebūtų išvengta administracinių išlaidų bei papildomų investicijų steigiant klientų aptarnavimo vietas, diegiant informacines sistemas ir t.t.

Skyriaus viršininkas

